

ABSTRAKT

Studie zabývající se různými formami a strukturami jazyka obvykle považují za samozřejmé, že se tyto jednotky odvolávají na prvky nejazykové reality čili že jazyk odráží svět. V případě slovesných soustav jsou takovými prvky čas, aktionsart nebo vid. Vzhledem k tomu, že není možné spolehlivě popsat slovesné chování pomocí těchto kategorií, navrhovaná řešení se neustále upravují a rozšiřují, výsledkem čehož jsou mnohdy obtížně aplikovatelné a příliš složité teoretické modely. Je to dáno rovněž tím, že závěry, k nimž se dochází, se soustavně dostávají do rozporu s jazykovou skutečností, která jim odolává a popírá je. Nezbyvá tedy než uchýlovat se ve vysvětleních k výjimkám nebo vyřadit segmenty vzpírající se navržené klasifikaci na periferii systému.

Naším prvním cílem bude tedy nejprve stanovení předběžného teoretického rámce, oproti běžné aposteriori teoretizaci založené na tom, co je vidět na povrchu. To nám umožní přiřadit jazykovým prvkům invariantní ústřední hodnotu. Vycházíme z metaoperačního systému H. Adamczewského, podle něhož existují v jazyce operátory, jež náleží jedné ze dvou fází procesu vytváření výpovědi. Konkrétně se buď pojí svou rématickou povahou s propozicí informace, nebo svou tématickou povahou s presupozicí daného údaje. Tento vyložený princip by měl být striktně gramatického či jazykového rázu, na jeho základě pak mluvčí „vyjednává“ svůj vztah s adresátem. Tímto je zároveň potvrzeno konstatování J. R. Searla o tom, že řečový akt tvoří nerozlučný celek s jazykovým mechanismem, který jej vytváří, a nejedná se tedy o akt vnější či pragmatický.

V naší práci uplatňujeme metaoperační čili výpovědní principy na španělské tzv. průběhové opisné vazbě ESTAR + GERUNDIUM. Tato struktura je analyzována ve vztahu k jiným strukturám, jednak v rámci samotného španělského jazyka, jednak napříč jazyky dalšími. Tímto způsobem jsou zkoumána specifika jejího chování a ověřovány stanovené principy, mezi něž patří rozlišování mezi operační hodnotou (podle fázové příslušnosti daného gramatického operátoru), ilokuční hodnotou (týká se vztahu s adresátem) a kontaktní hodnotou (čili významovým efektem, přičemž tato představuje již zmíněné nejazykové objekty). Na základě navrženého teoretického rámce stanovíme následně další principy, které by mohly pomoci pochopit mechanismy, jež náš operátor spouští prostřednictvím svých možných konjugačních tvarů. Konečným cílem pak bude shrnutí všech dílčích poznatků za účelem stanovení principu modulace řečového aktu, jež je dosažitelná skrze alternaci dvou výše uvedených fází.

Takovýto systém by mohl vysvětlit širší spektrum možností, se kterými může počítat mluvčí při „vyjednávání“ informačního prvku ve svém vztahu s adresátem.

Klíčová slova

metaoperační, fázová teorie, invariantní hodnota, výpovědní proces, výpovědní gramatika, řečový akt, ilokuční hodnota, kontaktní hodnota, průběhová opisná vazba